

SOPHIE COTTIN: UNA ESCRIPTORA A CONTRACOR

SOPHIE COTTIN NEIX A PARÍS EL 1770 i mor a la mateixa ciutat el 1807. Tingué un gran èxit al llarg de l'imperi de Napoleó I. La seva obra va ésser, durant gairebé mig segle, molt estimada a tot Europa. Va escriure cinc novel·les: *Clara d'Albe* (1799), *Malvina* (1800), *Amélie Mansfield* (1803), *Mathilde* (1805) i *Elisabeth* (1806). Té una gran influència durant el primer romanticisme, juntament amb René de Chateaubriand, i és admirada pels escriptors més importants de l'època, com Lamartine, Dumas, Victor Hugo, George Sand, Stendhal o Balzac.

Clara d'Albe, malgrat presentar-se com una novel·la epistolar, es relaciona també de vegades amb el diari i ens mostra l'evolució progressiva d'una consciència que pateix i una psicologia que emergeix pas a pas. Aquesta obra és un element revelador de l'estat d'una societat, dels seus somnis, de les seves tensions, del seu imaginari i de les seves esperances.

Pel seu tema i els seus personatges principals, s'assembla a *La Nouvelle Héloïse* de Jean-Jacques Rousseau. Es compon de quaranta-cinc cartes destinades la major part a la seva amiga Elisa de Biré, a més d'un breu prefaci justificatiu i d'un epíleg narratiu que ens conta el desenllaç de la història. Les cartes s'intercanvien entre diferents personatges: Frederic, Clara, Elisa, el senyor d'Albe... Elisa és un personatge

virginal, que posseeix totes les virtuts i que per això mereix ésser la confident de Clara. D'alguna manera, cada carta de Clara és la resposta contradictòria a les objeccions que li fa Elisa. L'interès psicològic de la novel·la rau en l'evolució de la relació entre Clara i Frederic i sobretot en la presa de consciència gradual dels vertaders sentiments que experimenta la noia. Les cartes revelen al lector els progressos insensibles de l'amor, i també la ceguesa d'una heroïna que es nega a reconèixer la veritat.

Sophie Cottin descriu la passió com una trampa i adverteix el seu públic: les passions condueixen a la perdició i únicament la virtut mereix la veneració. Quan ha tingut lloc l'irreparable, quan s'han sacrificat l'honor i la reputació, només queda la mort. El desenllaç, en les seves obres, acostuma a ésser tràgic: obeeix a una certa sensibilitat gòtica i tenebrosa que cerca en la desgràcia el càstig a les crisis fatals que no pot controlar. L'autora no diferencia la passió femenina de la passió masculina. Els dos sexes són capaços d'abandonar-se totalment a l'amor i de patir-ne.

Té un discurs moralitzador que amaga de fet una subversió dels valors. Malgrat les aparences conformistes amb la societat del seu temps, del text es desprenen alguns principis fonamentals: la presència de la natura, la importància del cos i de la sexualitat, trets comuns a tota la literatura sentimental posterior a la revolució, i la idea que l'amor és l'únic valor vàlid, l'únic que mereix la lluita i el sacrifici. A la seva obra, el sexe i el desig es paguen sempre. La noció de "preu" és essencial a les seves novel·les. Sempre es paga per allò que es desitja o s'ha desitjat i més si s'ha obtingut. L'única forma de redimir el pecat, per les heroïnes de Cottin, consisteix a pagar-lo constantment de la mateixa manera: el cos, el desig i finalment la vida.

Malgrat la seva escriptura innovadora pel que fa al paper de la sexualitat i de la valoració de la figura femenina, Sophie Cottin presenta un caràcter conservador referent a

l'estatus de la dona a la societat, sobretot quan aborda la capacitat i la pertinència de l'escriptura. Les dones només poden escriure novel·les perquè els manca la facultat de la invenció i no tenen cap tipus de geni, a més l'escriptura novel·lesca s'ha de considerar com una "diversió", prohibida com a tal a les dones que compleixen dignament la seva vocació fonamental: ser esposes i mares. Ella ha perdut la categoria d'esposa, és vídua i no té fills, per això té una excusa per dedicar-se a l'escriptura. Però mai no assumeix el seu desig d'escriure i l'amoïna el fet de consagrar-se a aquesta activitat, com si estigués faltant al seu deure com a dona a la societat, deure que, d'altra banda, donades les seves circumstàncies, no pot assolir. Aquesta és l'única excusa que té per dedicar-se a l'escriptura, la seva única justificació. Tanmateix només admet tractar temes sentimentals. Li manca una vertadera consciència de dona autora a la qual tenia perfecte dret. Obres com *Clara d'Albe* en són una clara mostra.

ÀNGELS SANTA

CLARA D'ALBE

(1799)

PREFACI DE L'AUTOR¹

COM QUE EL FÀSTIC, EL PERILL i l'esglai del món havien fet néixer en mi la necessitat de retirar-me en un món ideal, ja concebia un pla que m'hi retingués molt de temps quan un esdeveniment imprevis, traient-me de la meua solitud i dels meus amics, em portà a les ribes del Sena, als voltants de Rouen, en uns camps magnífics, enmig d'una gran societat.

Ho sabia, no era allí on podia treballar; rere meu havia deixat tots els meus tempteigs. Però la bellesa de l'habitatge, el poderós encís dels boscos i de les aigües em van despertar la imaginació i em van commoure el cor; només em calia una paraula per esbossar un nou pla; aquesta paraula me la digué una persona de la societat que ha tingut un paper prou important en aquesta història. Li vaig demanar permís per a escriure el seu relat i me'l donà; vaig obtenir el d'editar-lo i m'afanyo a fer-ho. M'afanyo és la paraula, car havent escrit sense parar i en menys de quinze dies l'obra

---

1. D'una carta del desembre de 1798 a Julie Verdier, cosina de la senyora Cottin, es dedueix que aquest prefaci el va escriure aquesta parenta: "El llibreter diu que el teu prefaci és tan convincent que qualsevol que l'hagi llegit ja no voldrà llegir novel·les i que la meua serà com les altres. Tanmateix, con que el troba picant, i no vol que el públic se'n privi, la seva proposta és posar-lo al final. Jo m'hi oposo: mai no s'ha vist una inversió semblant, cal donar el remei abans i no després del veri" (Citat per L. C. Sykes, *Madame Cottin*, Oxford, Blackwell, 1949, p. 322).

que llegireu no he tingut ni temps ni ganes de corregir-la. Sé prou bé que, per al públic, el temps no afegeix res a la qüestió;² per tant farà bé criticant la meua obra si l'avorreix; però, com que em fastiguejava encara més corregir-la, he fet bé deixant-la con està.

Quant a mi, m'adono tan bé de tot el que hi falta que no espero que ni la meua edat ni el meu sexe m'estalviïn les crítiques, i el meu amor propi se sentiria malament si no tingués una mena de pressentiment que la història que presento potser us compensarà de l'anècdota que us he contat.

---

2. “El temps no fa al cas”: recorda la rèplica d'Alceste a *Le Misanthrope* de Molière (acte I, escena II).

CARTA I

Clara d'Albe a Elisa de Biré

No, Elisa, no, no dubtis de la pena que vaig sentir al deixar-te; la vas veure, va ésser tan gran que el senyor d'Albe suggeria deixar-me amb tu i jo vaig estar a punt de cedir. Però, llavors, no s'hauria destruït l'encant de la nostra amistat? Hauríem pogut estar contentes per trobar-nos juntes sense estar-ho de nosaltres mateixes? Hauries gosat parlar de virtut sense por de fer-me pujar els colors, i complit deures que haurien estat un retret tàcit per a aquella que abandonava el seu home i separava un pare dels seus fills? Elisa, he hagut de deixar-te i no puc penedir-me'n; si és un sacrifici, l'agraïment del senyor d'Albe m'ho ha compensat i els set anys que he viscut des del meu casament no m'havien donat tanta confiança per part seva com la certesa que no et preferia a ell: cosina, ho saps, d'ençà de la meva unió amb ell només ha estat gelós de la meva amistat amb tu; calia, doncs, tranquil·litzar-lo i ho he aconseguit perfectament. Elisa, renya'm, si vols; però malgrat la teva absència, soc feliç; sí, soc feliç que el senyor d'Albe estigui satisfet.

—Finalment —em deia aquest matí—, estic totalment segur de la vostra estimació; m'ha calgut temps; però pot sorprendre-us?; i la diferència d'edat no us farà més indulgent en això? Sou maca i amable; en l'agitació del món

i dels plaers us he vist cobejada, adulada; massa prudent perquè algú gosés felicitar-vos; massa simple per sentir-vos afalagada pels honors, el vostre esperit no s'ha donat a la coqueteria, ni el vostre cor a l'interès, i en tot moment he vist en vós el desig sincer de passar pel món sense cridar l'atenció; era la vostra primera prova; amb principis com els vostres no era la més difícil. Però aviat us reuniré amb la vostra amiga, us dono esperances de viure amb ella, els vostres projectes estan a punt, confoneu els vostres fills, la cura d'educar-los duplica la satisfacció fent-ho juntes; i jo us trec del fons d'aquest plaer per portar-vos a un nou país, a una terra llunyana. Heus-vos aquí sola amb vint-i-dos anys sense més companyia que la de dos nens petits i un marit de seixanta anys. Doncs bé! Us trobo, com sempre, tendra, sol·lícita; sou la primera que us adoneu de la bellesa d'aquesta estada; procureu gaudir amb el que us dono per fer-me oblidar el que us prenc; però l'únic i inapreciable mèrit de la vostra amabilitat és mostrar-vos tan natural i tan entregada que jo mateix ignoro si el lloc que prefereixo no és el que cada cop us agrada més: era la meva segona prova; després d'aquesta ja no me'n queda cap més. Potser vaig néixer suspicax; teníeu en els vostres encants tot el que calia per incrementar aquesta disposició; però, sortosament per a tots dos, teníeu encara més virtuts que encant i la meva confiança, des d'ara, és il·limitada com el vostre mèrit.

—Amic meu —li he contestat—, els vostres elogis m'arriben al fons i m'encanten; em garanteixen que sou feliç car la felicitat ho veu tot maco, em pinteu com si fos perfecta i el meu cor gaudeix de la vostra il·lusió ja que m'estimeu així; però —he afegit tot somrient— no feu al que dieu la meva amabilitat tot l'honor de la meva joia; no hauríeu pas oblidat que Elisa ens ha promès venir amb nosaltres ja que no havíem pogut quedar-nos amb ella i aquesta esperança no és per a mi el menys maco dels punts de vista d'aquesta estada.

Efectivament, amiga meva, no oblidaràs aquesta promesa tan necessària per a totes dues, aprofitaràs la teva independència per a no deixar separat el que el cel va crear per estar unit; vindràs a tornar al meu cor la part més estimada d'ell mateix, retrobarem aquells instants tan dolços l'existència fugaç dels quals ha deixat empremtes tan pregones en la meva memòria; tornarem a tenir aquelles converses eternes que l'amistat ens feia trobar tan curtes; gaudirem d'aquell sentiment únic i estimat que apaga la rivalitat i encén l'emulació; a la fi, l'instant feliç en què Clara et tornarà a veure serà aquell en el qual li serà permès dir *per sempre*; i que el geni protector que va presidir el nostre naixement i ens va fer néixer al mateix temps perquè ens estiméssim encara més, pugui segellar els seus efectes benèfics fent-nos morir totes dues al mateix temps.

CARTA II

Clara a Elisa

Amiga meva, efectivament m'he equivocat de no haver-te dit res encara del que serà ben aviat el teu refugi i que, a més, mereix una descripció; però, què vols? Quan em poso a escriure només puc ocupar-me de tu i potser perdonaràs un oblit fruit de la meva amistat.

El lloc on som es troba no massa lluny de Tours, en mig d'una excel·lent combinació de turons i planícies; els uns coberts de boscos i vinyes i les altres de collites daurades i de cases resplendents; el riu Cher rodeja el país amb les seves sinuositats i desemboca al Loira; les ribes del Cher cobertes d'obagues i prats són alegres i campestres; les del Loira, més majestuós, tenen l'ombra d'àlbers alts, de boscos espessos, de camps rics i collites exquisides; des de dalt d'una roca pintoresca que domina el castell es veuen fluir aquests dos rius amb l'aigua brillant amb la claror del dia, tot això al

llarg de set o vuit llegües, i es veu com es reuneixen amb remor al peu del castell; algunes illes verdejants sobresurten dels seus llits; molts rierols fan augmentar-ne els cabals; per tot arreu es descobreix una gran extensió de terra rica en fruits, engalanada de flors, animades pels ramats que pasturen pels camps. El llaurador corbat sobre l'arada, les berlines circulant pel gran camí, els vaixells desplaçant-se pels rius i les ciutats, viles i pobles amb els seus campanars mostren el panorama més magnífic que es pugui imaginar.

El castell és ampli i confortable; els edificis que depenen de la fabrica que el senyor d'Albe acaba de muntar són immensos; m'he apropiat d'una ala a fi d'instal·lar-hi un centre de salut on els obrers malalts i els pagesos pobres puguin ser acollits; hi he contractat un cirurgià i dos infermers; i, quant a la vigilància, me l'he reservada; car és, potser, més necessari del que sembla imposar-se l'obligació d'ésser cada dia útils als que ens envolten; això ens fa estar amb l'ai al cor, i fins i tot per fer el bé ens cal sovint una força que ens hi empenyi.

Ja saps que aquesta gran propietat pertany des de fa temps a la família del senyor d'Albe; és aquí on, quan era jove, va conèixer el meu pare i es van relacionar; aquí, encantats d'una amistat que els havia fet tan feliços, es van jurar que hi moririen i que hi reposarien les seves despulles; finalment, Elisa meva, és aquí on hi ha la tomba del millor dels pares; la seva urna sagrada reposa sota l'ombra dels xiprers i dels àlbers; un rierol ample l'envolta i forma com una illa on només tenen el dret d'entrar-hi els escollits. Com m'agrada parlar d'ell amb el senyor d'Albe! De quina manera s'entenen els nostres cors i responen a aquest tema! "L'últim favor del vostre pare va ser unir-me a vós, em deia el meu marit, fixeu-vos com m'és de preuat el seu record." I jo, Elisa, tenint en compte el món i els homes que hi he conegut, no he de lloar el meu pare per haver-me triat un marit tan digne?

Títol original: *Claire d'Albe*
Sophie Cottin, 1798

Amb el suport del Departament de Cultura i de la Institució de les Lletres Catalanes

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

L **C** **Institució
de les Lletres
Catalanes**

© de la traducció: Eduard Usall Santa, 2023

© de la introducció: Àngels Santa, 2023

© Imatge de l'autora: dibuix de Charles A. Chasselat. Gravat per Adrian J. A. Migneret

© Imatge de la coberta: *Marie Fargues, la dona del pintor*, Jean-Étienne Liotard, 1756-1758

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L, 2024

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: setembre de 2024

ISBN: 978-84-1303-582-6

DL: L 701-2024

Impress a Arts Gràfiques Bobalà, S.L

www.bobala.cat

« impress a **lleida** »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.